

ΚΩΣΤΑΣ ΒΟΥΚΕΛΑΤΟΣ

Ο ιχνηευτής της σκέψης, του πολέμου και του ήθους

Από τον Αλέξανδρο Ασωνίτη

«... Την εξελικτική ανυπακοή στα επιβεβλημένα ιδεολογικά και αισθητικά πρότυπα. Δηλαδή την προβολή των ιδεών εκείνων που δεν έχουν ως σκοπό τους την αναπαραγωγή ή την ανατροπή των καθοδηγητικών ιδεολογικών και αισθητικών προτύπων, αλλά την προαγωγή εκείνης της πνευματικής συμπεριφοράς που απλά δεν επιθυμεί να καθοδηγείται από τα πνευματικά πρότυπα, αλλά αντιθέτως επιθυμεί να εξελισσεται διαρκώς. Τα καθοδηγητικά πρότυπα είναι αντιεξελικτικά... Ομως και η, ας πούμε,

“συγκρουσιακή ανυπακοή” στα ιδεολογικά και αισθητικά πρότυπα οδηγεί στο τέλμα της παραγωγής ιδεών. Η συγκρουσιακή ανυπακοή είναι εγκλωβισμένη σε μια στείρα και κατά μέτωπο πολεμική αντιπαράθεση με τα καθοδηγητικά πνευματικά πρότυπα. Ετεροκαθορίζονται δηλαδή τα χαρακτηριστικά της από τα καθοδηγητικά πρότυπα... Η εξελικτική ανυπακοή επιθυμεί απλώς να εξελισσεται η σκέψη. Να παρακολουθεί την υπογειώσ, διαρκώς και απροβλέπτως εξελισσόμενη πραγματικότητα».

Αν υπάρχει ένας ορισμός, ένας δρόμος για το πώς αναπτύσσεται και εξελίσσεται ένας πολιτισμός, μια κοινωνία και τα πρόσωπα που την αποτελούν και τη δημιουργούν, τότε ο δρόμος αυτός είναι μόνη η εξελικτική ανυπακοή ως έκφραση της πιο ανυπόκριτης ανάγκης μας, μια συγκλονιστική θεωρία που συνέλαβε και ανέπτυξε ο Κώστας Βουκελάτος, εκδότης και διευθυντής του οπουδαίου και πολυδιάστατου περιοδικού *Ιχνηεύτης*. Μια μικρή πολιτιστική-ιστορική αναδρομή θα μας πείσει για την ορθότητα της θεωρίας, τη μεγαλύτερη προσφορά και παρακαταθήκη, κατά τη γνώμη μου, στην ελληνική σκέψη, κοινωνία και πολιτισμό που μας προσφέρει ο στοχαστής και διανοητής Κώστας Βουκελάτος. Αλλά τα σχόλια αυτά δεν γράφονται προς έπαινο, γράφονται, δυστυχώς, ως επικρίσεις και νεκρολογία για τον πιο ένδοξο άνθρωπο της πιο ένδοξης επινόησης του ανθρώπου και του ανθρώπινου πολιτισμού, του βιβλίου. Κι αυτό γιατί, από το 1985, που ο Κώστας Βουκελάτος ίδρυσε, μαζί με την αγαπημένη του φίλη Τζέλλα Ρήγου, η οποία έφυγε από τη ζωή το 1989, βυθίζοντας στο πένθος τον Κώστα, το περιοδικό: *Ιχνηεύτης. Βιβλία και Στατιστικές*, ήταν ο μόνος άνθρωπος που έπιασε στα χέρια του και ξεφύλλισε σχεδόν όλα τα βιβλία της ελληνικής βιβλιοπαράγωγής, τα οποία μέχρι το 2002 ανέρχονταν σε 75.000 βιβλία, δεν ξέρω πόσα μέχρι σήμερα, ο Κώστας που ξέρε, δεν υπάρχει πια. Τόσες χιλιάδες βιβλία παρουσίασε ο *Ιχνηεύτης*, τόσες χιλιάδες βιβλία έπιασε με τα χέρια του και ξεφύλλισε ο Βουκελάτος. Ασύλληπτο. Κανείς δεν αγάπησε περισσότερο απ' αυτόν ΟΔΑ τα βιβλία, όχι ως προϊόν, αλλά ως αποτύπωμα του ανθρώπινου πολιτισμού, ως κατάθεση ιδεών και συμπίκνωση της ιερής ανθρώπινης αγωνίας που δίνει ένα μικρό προβάδισμα στον άνθρωπο σε σχέση με τα άλλα, ιδιόμορφα, ζώα και οργανισμούς του πλανήτη, κανείς δεν αγάπησε τους συγγραφείς, τους εκδότες, τους ανθρώπους που δουλεύουν στους εκδοτικούς οίκους, στα βιβλιο-

πωλεία, στις επιχειρήσεις που έχουν σχέση με την παραγωγή και τη διακίνηση του βιβλίου. Κανείς. Αμφιβάλλω κι αν υπήρξε ποτέ άλλος ο' ολοκληρω τον κόσμο.

Ούτε οι ίδιοι οι εκδότες ήξεραν τόσα πράγματα για τα βιβλία που εξέδιδαν, όσα ο Κώστας. Ακούγεται υπερβολικό, αλλά είναι αλήθεια. «Ρώτα τον Κώστα», έλεγαν και λέγαμε για οτιδήποτε είχε σχέση με το βιβλίο. Σχεδόν τίποτα δεν διελάνθανε της ερευνητικής προσοχής του, ακόμα και βιβλία από εκδοτικούς οίκους ιδρυθέντες εφάπαξ, για να κυκλοφορήσουν ένα και μόνο βιβλίο, του συγγραφέα και εκδότη του δηλαδή, ακόμα κι αυτό καταγραφόταν, αρκεί να κυκλοφορούσε στην αγορά, που για τον Βουκελάτο δεν ήταν άβυσσος και χώρος εμπορικών πράξεων και συναλλαγών, ήταν η αγορά με την κυριολεκτική της έννοια και σημασία, αγορά ως τόπος όπου συναντιούνται, συζητούν, διαφωνούν οι πολίτες, που εμπνέδουν και αναπτύσσουν τη δημοκρατία, όπως στην αρχαιότητα. Κι αν στην ελληνιστική αρχαιότητα ήταν διάσημος ο Αλεξανδρινός Δίδυμος ο Βιβλιοδότης, γιατί είχε γράψει περί τα 3.500-4.000 βιβλία και ξεχνούσε τους τίτλους τους, ο Κώστας αναδείχτηκε σε Βιβλίο-αλάθα: Δεν ξεχνούσε τίποτα, κανένα βιβλίο, κανέναν συγγραφέα, κανέναν εκδοτικό οίκο, ούτε βέβαια τα δικά του άρθρα και θεωρίες, τις οποίες δημοσίευε στον *Ιχνηεύτη* και δυστυχώς δεν πρόλαβε ή δεν θέλησε να κυκλοφορήσει σε βιβλίο. Δηλαδή αυτός που ήξερε όλα τα βιβλία από το 1985 μέχρι τέλος του 2009, δεν είδε ποτέ το όνομά του σε βιβλίο, παρά μία και μόνο φορά, στον συλλογικό τόμο: «Οι παπαγάλοι δεν διαβάζουν βιβλία».

Ο τόσο ιδιαίτερος, προκισμένος και ταλαντούχος αυτός άνθρωπος γεννήθηκε στη Λευκάδα και μεγάλωσε στην Αθήνα. Σπούδασε στην ΑΣΟΕΕ, εργάστηκε για μικρό διάστημα σε κάποια τράπεζα, απ' την οποία γρήγορα παραιτήθηκε, με σκοπό να ιδρύσει ένα έντυπο-στέγη για την «εξελικτική ανυπακοή». Αρχικώς ίδρυσε, με την Τζέλλα Ρήγου, το «Κέντρο παροχής πληροφοριών για το βιβλίο», πρωτοβουλία που δεν καρποφόρησε,

και στις 21 Μαρτίου 1985 κυκλοφόρησε τον πρώτο *Ιχνηεύτη* (σε μικρό σχήμα, με μαύρο εξώφυλλο), περιοδικό που άφησε ανεξίτηλα ίχνη στην ιστορία του ελληνικού βιβλίου και της σκέψης. Περίπου τότε γνώρισα τον Κώστα Βουκελάτο και την Τζέλλα Ρήγου, ένα μεσημέρι, στο παλιό βιβλιοπωλείο του «Ελευθερού Τύπου», στη Ζωοδόχου Πηγής. Φτάσαμε συζητώντας μέχρι τη γωνία Χ. Τρικούπη και Φειδίου. Τον ξανα συνάντησα, χωρίς καμία ενδιάμεση επικοινωνία κι έχοντας ξεχάσει ο ένας τον άλλον, στα γραφεία του *Ιχνηεύτη* τον Αύγουστο του 1995, αφού είχα βγάλει το πρώτο μου μυθιστόρημα. Με ευεργέτησε 15 χρόνια με τη στενή φίλια του. Τον είδα τελευταία φορά όταν άνοιξαν το φέρετρό του στο νεκροταφείο Παπάγου. Ήταν πάντα «ωραίος ως Έλληνα» και ανώλεθος ως βιβλίο. Ήταν ο πνευματικός μου πατέρας.

«Χωρίς τον *Ιχνηεύτη* θα ήμασταν εγκαίρως ο αείμνηστος Κώστας Σταματίου, και δεν ήταν φιλοφρόνηση. Μέχρι την εμφάνιση του *Ιχνηεύτη*, δεν υπήρχαν στατιστικές έρευνες και μελέτες για το βιβλίο, αλλά η σημασία του *Ιχνηεύτη* δεν είναι η αυτονοήτητα των στατιστικών μελετών, καθώς ο Κώστας επινόησε δεκάδες νέα πεδία. Ακούμε τον ίδιο: «Ο *Ιχνηεύτης* ενημερώνει 700 πεδία πληροφόρησης, πράγμα αδιανόητο για οποιαδήποτε άλλη έντυπη ή ηλεκτρονική βάση δεδομένων, που φτάνουν το πολύ στα 50 πεδία. Εχω σχεδιάσει και διευθύνει 18 ερευνητικά προγράμματα, διά των οποίων έχουν σχηματιστεί λεπτομερείς χρονολογικές σειρές ποσοτικών δεδομένων για τη συνολική ετήσια βιβλιοπαραγωγή των εκδοτικών επιχειρήσεων και των επιμέρους κλάδων τους. Εχω δημοσιεύσει περί τις 50 ειδικές μελέτες για το βιβλίο σε ειδικές εκδόσεις του *Ιχνηεύτη*, μεταξύ των οποίων και 18 μελέτες κλαδικού ενδιαφέροντος (π.χ. εκδοτικές επιχειρήσεις), πλαισιωμένες από 350 στατιστικούς πίνακες και 75.000 βιβλία (δεν μεπηρεχονται οι ανατυπώσεις)... στοιχεία του *Ιχνηεύτη* χρησιμοποιούν τα υπουργεία Πολιτισμού και Εμπορίου,

ερευνητικά ιδρύματα και οικονομικές υπηρεσίες τραπεζών, το υπουργείο Πολιτισμού της Γαλλίας, η UNESCO, η Eurostat, η Διεθνής έκθεση βιβλίου της Φρανκφούρτης, η Διεθνής Ένωση Εκδοτών, ο ΟΣΔΕΑ για τη διανομή των μερισμάτων των εκδοτών και πολλοί άλλοι...». Μικρά περαιτέρω δείγματα του κύρους και της υπόληψης του περιοδικού και του ίδιου είναι ότι προτάθηκε από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς ως ειδικός πραγματογνώμονας στο υπουργείο Παιδείας για την επιλογή των βιβλίων που προορίζονταν για τις σχολικές βιβλιοθήκες, οι διακρίσεις του από διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς, οι προβίσεις που σε αυτόν κατέφευγαν για στοιχεία, οι ολοσέλιδες αναφορές στον *Ιχνηεύτη* σε ξένες εφημερίδες, μεταξύ των οποίων οι *Financial Times* κ.ά.

Είχε δικίο λοιπόν ο Κώστας που έγραφε: «Είναι πάντως η αλήθεια ότι στα βάθη της ψυχής μου ήλπιζα ότι η πατρίδα μου θα έβρισκε κάποιον τρόπο να με τιμήσει για όσα έχω προσφέρει στον χώρο του βιβλίου, όπως με έχουν τιμήσει όλοι οι ευρωπαϊκοί θεσμοί για το βιβλίο, με το να εμπιστεύονται κάθε χρόνο τις μετρήσεις του *Ιχνηεύτη*. Αντ' αυτού με οδηγεί σήμερα στα δικαστήρια για να τιμωρηθώ, επειδή αγάπησα πολύ την ανεξαρτησία των ιδεών και την υπέρτατη με πάθος, με αυτοθυσία και αυταπάρνηση επί μία εικοσαετία...».

Ο απολύτως αυτοχρηματοδοτούμενος *Ιχνηεύτης* και ο Βουκελάτος βρέθηκαν από τις σελίδες του ξένου Τύπου στα δικαστήρια, λόγω της αδιανόητης ενέργειας του ΕΚΕΒΙ, το 2002, να του υποβάλει αγωγή για συκοφαντική δυσφήμιση, ζητώντας του το εξωφρενικό παράλογο ποσό των 415.000 ευρώ, επειδή άσκησε έλεγχο στα πεπραγμένα του. Το ΕΚΕΒΙ, δηλαδή το κράτος, που αποφάσισε τη ενστάλη να ασκεί ηγεμονική επτασία στον χώρο του βιβλίου, στράφηκε εναντίον ενός πολίτη, παραβλέποντας ότι η αγωγή είναι όπλο των πολιτών για να αντισταθούν στις αυθαιρεσίες των κρατούντων και όχι μέσο του κράτους και της πάσης φύσεως εξουσίας για να εξοντώσουν ό-

ποιον διαφωνεί μαζί τους. Αρκούσε μια συνέντευξη Τύπου για να καταρρίψουν τους ισχυρισμούς του Βουκελάτου, εφόσον βέβαια διέθεταν τα αναγκαία αποδεικτικά στοιχεία.

Η ουσία της επίθεσης κατά Βουκελάτου ήταν με λίγα λόγια η εξής: Παρουσιάζοντας το ΕΚΕΒΙ εσφαλμένα, διογκωμένα στοιχεία για την αγορά του βιβλίου στην Ελλάδα, δημιουργούσε ασφυκτικές συνθήκες στον χώρο των ιδεών και της σκέψης, αφού ιδέες και βιβλία ταυτίζονται. Το ποτήρι ξεχειλίστηκε όταν το ΕΚΕΒΙ, που θεωρούσε ότι «το ελληνικό καινό βρίσκεται σε σχέση ομηρίας με τον *Ιχνηεύτη*», παρουσίασε την αγορά του βιβλίου μεγαλύτερη απ' την αγορά των τυχερών παιχνιδιών και των τζόγου, πράγμα γελοίο και καταφανώς ανυπόστατο, που σήμαινε όμως ότι αλλάζει η φερελογική κλίμακα για τους εκδοτικούς οίκους κι έτσι οι μικρότεροι θα οδηγούνταν σε μαρμασμό και διακοπή της λειτουργίας τους. Αυτό σήμαινε χειραγώγηση της σκέψης των ιδεών, ή τουλάχιστον έλεγχό τους, και σε αυτό ακριβώς αντέδρασε (μόνος, αρκετό το αποδέχτηκαν οιασδήποτε όλο του το πάθος και την ασίγηστη μαχητικότητα του ο Βουκελάτος, αλλά η συνειδησιακή, ψυχολογική και νοητική υπακοή είχε ήδη βρει εύφορο χώμα. Συνοπολογίστε την «αλλοτρίωση» στοιχείων του *Ιχνηεύτη* από το ΕΚΕΒΙ», δηλαδή τη χρήση στοιχείων του *Ιχνηεύτη* για να εξαγάγει το ΕΚΕΒΙ άλλα, δικά του συμπεράσματα, κι έχετε πληρέστερη εικόνα.

Ηταν, δυστυχώς, η αρχή του τέλους για τον Κώστα και τον *Ιχνηεύτη*. Ήταν εξ αντικειμένου αδύνατο ένας άνθρωπος που είχε τις δεκάδες ανάγκες για την ολοκλήρωση των ερευνητικών προγραμμάτων του *Ιχνηεύτη*, για την ανάπτυξη και την παρουσίαση πρωτότυπων ιδεών και διεθνών ρεζιμιών σκέψεων και κινημάτων, να αντεπεξέλθει και στην αποπικνικτική πίεση που άσκούσε η εξοντωτική αυτή αγωγή. Το έκλεψαν χρόνο και ηρεμία, τον υποχρέωσαν να αλλάξει προανατολισμό, τον τραυμάτισαν βαρύτερα. Ο, κι εικαστικός πρωτοπόρος, *Ιχνηεύτης* καθυστέρωσε την έκδοσή του, οι ετήσι-

οι ογκώδεις τόμοι με τη βιβλιοπαροχή κάθε έτους αναβλήσαν. Ο Κώστας έβγαζε δύο εγκεφαλικά, άντεξε όμως. Μάταια τον ρωτούσα να μου πει, καθώς έβλεπα ότι κάτι έχει συμβεί. Στην πρώτη δίκη, που αναβλήθηκε, ήμασταν κοντά του ο πολυσχιδής Δ. Νόλλας κι εγώ. Από σπάνια σωρεία συμπτώσεων, μία ημέρα πριν διεξαχθεί η αναβληθείσα δίκη, το 2004, έμαθα ότι δεν θα γινόταν. Ανένδοτος ο Κώστας, μου απάντησε: «Δύριο θα είμαι εκεί να τον κοινορτοποιήσω». Το ειδοποιητήριο, απ' τη νέα διοίκηση του ΕΚΕΒΙ, ότι ανακαλούσε την αγωγή, ήρθε το πρωί, ούτε καν μία μέρα πριν, να τον απαλλάξει ναριότερα απ' την αγωνία, αλλά ο Κώστας είχε ήδη πάει στην Ευελπίδων μαζί με τον Γιώργο Χατζόπουλο, των εκδόσεων Κάδρος. Όταν τους συνάντησα λίγο αργότερα, μου είπε κρατώντας δύο μεγάλα μπλε ντουσί: «Κρίμα που το 'σκασαν, τα είχα έτοιμα όλα».

Η υπόθεση με το ΕΚΕΒΙ διάρρισε βαρύτερα τον κόσμο του βιβλίου. Δεν έτειναν όλοι οι ενδιαφερόμε-

πώλειά του είναι μεγάλη. Ποιος άλλος είναι δυνατόν να ζει, να κοιμάται, να ξυπνάει με το μυαλό του στα βιβλία, παρά μόνον ένας πρωτοφανής και μοναδικός άνθρωπος; «Ο Κώστας είναι ή τρελός ή άγιος, ποιος άλλος θα έκανε τέτοια δουλειά», έλεγε ένας φίλος, ποιος άλλος θα σκεφτόταν και θα πραγματοποιούσε έναν τέτοιο τίτινό άθλο, να ζει για να προσφέρει, να κοιμάται συχνά στο γραφείο, για να μη χρονοτριβεί στις μετακινήσεις, να γυρίζει νυχθημερόν στους εκδοτικούς οίκους, στα βιβλιοπωλεία, στα περίπτερα και να ψάχνει για βιβλία, μέγας περιπατητής των δρόμων και των ιδεών; Η απάντηση για το πώς τα κατάφερε ήταν χαρακτηριστικός ιδιότυπος: «Πώς άθλα έβγαζα τον Ιχνηστή, αν δεν βάραιγα παλαμάκια στην Αλιφραγκή, στο Σου-Μου, στο Αιγάλεω»;». Διασφαλίζοντας και χωροταξικά την ανεξαρτησία του, ο θρόλος αυτός των βιβλίων, που διάβαζε κυριολεκτικά τα πάντα, είχε το γραφείο του μακριά απ' την επικράτεια του βιβλίου, Σόλωνος-Εξάρχεια- προτιμούσε την

α, με καρικατούρες ηρώων, μυθιστορήματα της διαρκώς διογκούμενης ευθυγράμμισης και ακινησίας. Η δίψα του για ζωντανά, σύγχρονα και ανυπάκουα μυθιστορήματα, ο ενθουσιασμός του για οποιαδήποτε αντικαθεστωτική ιδέα, δεν τον προστάτευσαν ωστόσο απ' τη συναισθηματικών λόγων, στήριξη σε γνωστές συγγραφικές περιπτώσεις, που έθεταν μεν κάποια θέματα, δεν είχαν όμως παρά ελάχιστα, αν όχι μηδαμινό, λογοτεχνικό πάθος και σίθη, πράγμα που παρέκαμπε.

Η αδικία όμως, όπως έγραφα πριν, και για τον πόλεμο, δημιουργεί ομόκεντρους κύκλους και παρασύρει περισσότερο των εμπλεκομένων. Ετσι, όταν, αμυνόμενος, έκανα αγωγή σ' έναν γνωστό συκοφάντη, ο Κώστας, αν κι ήταν εκείνος που μου πρότεινε να ζητήσω ένα ευρύ, για να αποδείξω εξαρχής ότι επιδιώκω αποκλειστικώς την ηθική μου αποκατάσταση, στενοχωρήθηκε από το ότι χρησιμοποιούσα ένα μέσο που είχαν χρησιμοποιήσει οι άλλοι για να τον τιμώσουν και να τον εξαγοράσουν. Συ-

λικο, είχε αποθέματα, χάριζε πλουσιοπάροχα στους άλλους, δεν τους φόρτωνε ποτέ με τα δικά του. Ξαφνικά ο Κώστας είχε χαθεί, όπως είχε κάνει κι άλλες φορές, αλλά αυτή τη φορά, «Μέσα σε κάποια μάντρα που έγραφε "Παλεύεται", πέθανε κάποιος μάγκας και να τον συγχωρέτε. Κάποιο νέος και ζούσε ευτυχισμένος, μα κατόντησε στη μάντρα και πέθανε σαν ξένος. Τον βρήκαν τα παιδικά στο πραινό το κρύο, καθώς σφιχτά κρατούσε ένα παλιό βιβλίο. Ξαν ζούσε ο μακαρίτης μες στις ζωής τον βίο, ό, τι έβλεπε στον κόσμο τα 'γραφε στο βιβλίο. Μάταια ήταν όλα, χωρίς καμιά αχτίδα, έτσι την ετελείωνε την κάθε του σελίδα», λέει ένα βαρύ δεξιόχαιρο ζειμπεκικό που ακούω τώρα καθώς γράφω. Δοιπόν, τη φορά αυτή που χάθηκε ήταν η οριστική. Έκανε μια τελευταία, φερνή, επίσκεψη στο στρατηγείο του Ιχνηστή, και δεν ξαναεμφάνιστηκε. Είναι εγκληματική η αδράνεια της κοινωνίας του βιβλίου, της πολλαπλώς ευεργετηθείσας απ' τον Κώστα, που δεν προσπάθησε να μάθει τι συνέβαινε. Εκτός αν

κοί μας. Ο Κώστας ήταν στο νοσοκομείο. Το πάλευε. Θρόμβωση αρτηριών. Μπαινόβγαينه. Θα μας ειδοποιούσαν. Μιλήσαμε τηλεφωνικώς με την ευγενέστατη αδελφή του. Αγωνιούσαμε. Ξανατηλεφωνήσαμε. Κανονίσαμε να συναντηθούμε την Κυριακή 3-1. Στις 20.06' και το βράδυ της Πρωτοχρονιάς χτύπησε το τηλέφωνο, νόμισα ότι ήταν ο ανιψιός μου από τη Γερμανία που μιλάγαμε πριν. Ήταν η Κάιτη Βουκελάτου. «Χρόνια πολλά, καλή χρονιά. Πρέπει να αναβλούμε τη συνάντηση της Κυριακής, Αλέξανδρε. -Πατή, Κάιτη, τον περιμένω πώς και πώς. -Δεν υπάρχει λόγος. Ο Κώστας έφυγε. Ηουχα». Αυτό ήταν. Στην κηδεία του ήμασταν, εκτός της οικογενείας, τα τρία προαναφερθέντα πρόσωπα. Κατά παρέκκλιση: Δεν ήθελε κανέναν. «Μην έχει αποσκευές». Ούτε θεατές στον θάνατό σου. «... Το διαλυθέν αναισθητό, το δ' αναισθητό ουδέν ανισθητό». «Αντε σαν πεθάνω στο καρτέρι ρίχτε με μες στο γυαλό, να με φάν' τα μαύρα φάρια και το αρμυρό νερό». Ο Κώστας Βουκελάτος πέθα-

Ο Κώστας Βουκελάτος και ο Ιχνηστής του

νοι ευήκοοι ους στις αντιρρήσεις και στον αγώνα του, πρόγμα φυσιολογικό, «τα εκδοτικά και οι συγγραφείς έχουν τα σεβαστά συμφέροντά τους, μην το ξεχνάμε». Επιπλέον ποτέ ένας πόλεμος δεν αφορά μόνο δύο ούτε περνάει χωρίς συνέπειες για τους τρίτους. Αλλωστε η πραγματικότητα αποδεικνύει ότι ο χώρος μας είχε κι έχει αποδεχθεί την προστατευτική και επιβληθείσα παρουσία του ΕΚΕΒΙ, παραχωρώντας, κατά τη γνώμη μου, τίμημα των δικαιωμάτων του. Οτόσο: «Όλες οι ιδέες είναι πλασμένες με αίμα. Σήμερα με τη μεσογειάκη αναμία που θερίζει μνήμες και συνειδήσεις συγγραφέων και κοινωνιών, για ποιο αίμα και για ποιες ιδέες να μιλάμε», αναρωτιόταν, πάντα με εξαιρετικές μεταφορές, ισοδύναμες των καλύτερων συγγραφέων, ο Κώστας, που αντιμετώπιζε την προϊούσα χειραγώγηση, με διάφορα δέλεα, των συγγραφέων και των ιδεών που οφείλουν να έχουν και να διατυπώνουν ελεύθεροι, μόνοι και ανεμπόδιστοι.

Α κριβός όπως ήταν με κόπους και αθυσίες ο ίδιος. Αεικίνητος, ακατάβλητος, ανεξάρτητος, αξιοπρεπής, δεν δέχτηκε ποτέ καμία επιχορήγηση, καμιά απ' τις πολλές «προσφορές» που του έγιναν ούτε έκανε παραχώρηση ή συμβιβασμό. Ήξερε καλύτερα απ' όλους της οικονομικής, πολιτικής, ιστορικής σημασίας του βιβλίου, κάθε βιβλίο, μας θύμιζε ότι αντίστοιχα στατιστικές μελέτες χρηματοδοτούσε ο ΕΥΡΟΜ, Αλβανία κ. ά. το Ίδρυμα Σόρος. Η α-

πληθεία Ομόνοια. Αξίονας της σκέψης και της συμπεριφοράς του ήταν: «Στη ζωή σου μην έχεις αποσκευές, να μπορείς να φεύγεις» και αργότερα υιοθέτησε με ενθουσιασμό, και συμπληρωματικός, μία φράση απ' την ταϊνία «Ένταση»: «Μη δένεται με τίποτα που δεν μπορείς να ξεφορτωθείς σε τριάντα δευτερόλεπτα». Αυτός είναι ο Κώστας. Υπερμανιώδης κανιστιστής, συχνά και αιτωδώς αυτοσπαινετικός προς τον Ιχνηστή, επίμονος, πολεμιστής, «πελταστής», γενναϊόδορος, σκληρός, ενθουσιώδης, λιτοδίαιτος, ολιγαρκής, ακατέδεχτος, ακέραιος, σεμνός, ευγενικός, πρωτοφανώς αντιδοτελέστατος, ανοιχτόκαρδος και εσωστρεφής ταυτόχρονα, αδάμαστος, γενναίος, δίκαιος, πολυμαθέστατος, με νόον, με κατανόηση, οξύνοους, ιδιοφυέστατος-όλα τα δυνατά επίθετα να παραθέσω, δεν αποδίδουν την προσωπικότητά του. Δεν φιλοτεχνώ φωτοστέφανο, την αλήθεια που ζήσαμε ΟΛΟΙ γράφω. Οσο για τις λογοτεχνικές προτιμήσεις του, του άρεσαν τα μυθιστορήματα που έθεταν σύγχρονα ή αιώνια θέματα, αντιπροσώπευαν την αγωνία της κοινωνίας και επιτόχωναν την εξέλιξη, συνενείαν δεν ενδιαφερόταν για όσα μυθιστορήματα κείνται εκτός εξέλιξης, αναφορικά σε παρελθόντες εποχές, σε άλλο χρόνο, ούτε για τα μυθιστορήματα «των οιστριών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης», όπως έγραφε στις σπουδαίες αναλύσεις του, τα μυθιστορήματα ιδιωτέ-

ζητήραμε και του τα εξήγησα πολλές φορές, δεν ξεριζώσαμε όμως την πίκρα του, την οποία ποτέ δεν μου εξέφρασε, αλλά ένιωθα. Απομακρύνθηκα κάπως ψυχικός, λιγόστεψε η επικοινωνία μας. Αυτό δεν θα το συγχωρέσω ποτέ στους συκοφάντες μου, ούτε και τα υπόλοιπα, βέβαια. Μιλάγαμε, τον πήγαίνα κόκκινα σταφύλια απ' την κληματαριά μου που του άρεσαν, αλλά υπήρχε απόσταση. Τελευταία φορά τον είδα στον δρόμο πέρι τον Φεβρουάριο, πήγαμε για καφέ, μου είπε ότι κάποιες ενέργειες μου τον στενοχωρούν. Παλαιότερα μου έλεγε: «Διά τα αποχωρισμών η εξέλιξη», και ότι τον στενοχωρώ πολύ, γιατί είμαι συναισθηματικός. Ασε μας να θρηνησομε τον φίλο μας με την ησυχία μας, ρε Κώστα. Χωρίσαμε στη γωνία Σόλωνος και Ζωολόγου Πηγής, εκεί σχεδόν που είχαμε πρωτοσυναντηθεί. Πέθανε χαράματα Πρωτοχρονιάς, όταν εγώ γεννιόμουν πριν από 51 χρόνια. «Κουράγιο, Αλέξανδρε. Κοιτάμε μπροστά, συνεχίζουμε», μου είπε, με χτύπησε στην πλάτη κι έφυγε. Δεν ξαναμιλήσαμε. Θορυβημένος απ' τον θάνατο του φίλου μου Κώστα Κωτοάκη, στελέχους της αντιδικτατορικής αντίστασης, του τηλεφώνησα δύο φορές τον Οκτώβριο, δεν απάντησε. Θα τον δω σε κάνα μήνα που θα βγάλω βιβλίο. Δεν τον ξανάδα παρά στο φέρετρο. Ήταν ο πνευματικός μου πατέρας.

Κι ήταν αυτός που είχε ανάγκη μακουράγιο, αλλά τέτοιο είχε μπό-

κάποιοι ανακουφίστηκαν. Ομως: «ΜΗ ΖΗΤΑΣ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΝΑ ΣΟΥ ΔΩΣΟΥΝ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ». Κανείς μας βέβαια δεν ήξερε πολλά για τον Κώστα, «Διαφεύγει της αντιλήψεως μου ο λόγος για τον οποίο θα πρέπει να είναι κάποιος περιεργός για τα ιδιωτικά», έγραφε, κανείς δεν ήξερε το σπίτι του, το τηλέφωνό του. «Στη ζωή σου μην έχεις αποσκευές». Χάθηκε. Οσοι ενδιαφέρθηκαν δεν έπαυσαν από νηψη στα αγωνιώδη σημειώματά τους, όπως δεν πήρα κι εγώ, απ' όπου έμαθα από τη θυρωρό ότι απουσιάζει μήνες, όταν πήγα να του δώσω το βιβλίο μου. Περίμενα κάποια απάντηση, περίμενα, τίποτα. Τηλεφώνησα στον Γιώργο Χατζόπουλο, μου έδωσε ένα παλιό τηλέφωνο που δεν απαντούσε ποτέ, τηλεφώνησα, απάντησαν. Ήταν της οικογένειας του Κώστα, τον έβλεπαν, θα του έλεγαν ότι τηλεφώνησε ένας φίλος του, ο Ασωνίτης. Μίλησα με τη Μαίρη Παπαγιαννίδου, την οποία αγαπούσε και εκτιμούσε πολύ. Τον έφαγε ανήσυχη. Πού ήταν ο Κώστας; Πέθανε, αλλά δεν το ξέραμε. Ήταν Παρασκευή βράδυ, 11-12-09. Θα βρω τη διεύθυνση τη Δευτέρα, της είπα, θα τη βρω πάση θυσία. (Η διεύθυνση υπήρχε στους τελευταίους Ιχνητές. Η ανυποληψία του προς τις ιχνηλατικές μας ικανότητες θα ήταν εντελώς αιτιολογημένη.) Τη βρήκα. Πήγαμε το ίδιο απόγευμα απροειδοποίητα. Μας άνοιξε ο γαμπρός του. Μας δέχτηκε ευγενέστατα. Είστε φίλοι του, είστε και δι-

νε. Ο Ιχνητής δεν θα ξανακυκλοφορήσει. Οσοι ουτιδανόι, σπιλώστε τον μετέθανον, αφού εν ζωή τραπήκατε σε φυγή. Χαρέτε. Στιγματίστε. Πατί το έγκλημά σας είναι διαρκές. Απαράγραπτο. Είναι σπάνια και μοναδική εμπειρία, οι δεσμολογίες πνευματικής συνάφειας και συγγένειας, εφάμιλλοι και ίσως ισχυρότεροι με τους δεσμούς αίματος. Η συνανατροφή μου με έναν τόσο αξεπέραστο άνθρωπο ήταν ευτυχία, ευδαμνία. Το να είσαι γενναίος στα 20 είναι εύκολο, το να είσαι γενναίος στα 60 είναι το δύσκολο. «Στην πραγματικότητα της δημόσιας ζωής είναι που δοκιμάζονται οι ιδιότητες της ανθρώπινης φύσης». Ο ορισμός της Δημοκρατίας απ' τον στοχαστή Κώστα Βουκελάτο, που εξηγεί κιόλας γιατί δεν αναπτύχθηκε η Ψυχολογία ως επιστήμη στην αρχαιότητα. Όλα στο φως, τίποτα στο σκοτάδι. Βρισκόμασται στη φριχτά ανυπόφορη, φυσιολογική, ως νεότερος, θέση να νεκρολογώ τον άνθρωπο που με γαλούχησε με αρετή και ήθος, με πάθος και αξιοπρέπεια, μετατρέποντας τη ζωή του σε κείμενο, έτσι είναι όμως η ανθρώπινη μοίρα: Όλα να γίνονται κείμενα. «Κάτα τον αποχωρισμών η εξέλιξη». Νιώθω πιο ώριμος, νιώθω απολύτως συντετριμμένος. Σε κατευδώνω για τον Άδη με τραγούδια της Μπέλλου, που λάτρευες. Σε αποχαίρω, κλαίγοντας, με αιώνια τιμή και ευγνωμοσύνη, αήτητε και ασύγκριτε, Κώστα Βουκελάτε. Συνεχίζουμε, κοιτάμε μπροστά.